

ПРОДУКТИВНА НАСТАВА

N УВОДНЕ НАПОМЕНЕ N ДЕФИНИЦИЈА ПРОДУКТИВНЕ НАСТАВЕ N ДОСАДАШЊА ИСКУСТВА N КАРАКТЕРИСТИКЕ ПРОДУКТИВНЕ НАСТАВЕ

Уводне напомене

Последњих деценија двадесетого века појавило се више концепција наставе које су настале компилацијом тада постојећих врста наставе и увођењем неког новог елемента. Углавном се те концепције заснивају на индивидуалном приступу ученику и на повезивању образовног процеса практичним потребама. Један од таквих концепата је продуктивна настава (учење). У Европи су, 1991. године, продуктивну наставу увели немачки педагози Ингрид Бем и Јенс Шнајдер. Школе које примењују тај концепт наставе постоје у Њујорку, Берлину, Петрограду, у Финској, Мађарској. Школа у Њујорку City-as-School (CAS) почела је да ради још почетком 1970-их година са основном идејом да буде *школа без зидова*. Искуства те школе подстакла су темељније уобличавање концепта продуктивне наставе.

Дефиниција продуктивне наставе

На међународној конференцији представника мреже школа које организују продуктивно учење, одржаној 1992. године у Пенишеу (Португалија), дата је оваква дефиниција: *Продуктивна настава је процес усмерен на развој улоге личности у друштву које се мења. У току ове наставе, која се организује по групама и реализује у стварним животним ситуацијама, добијају се одговарајући производи. Наставник олакшава овај процес.*

Ако пажљиво анализујемо ову дефиницију, доћи ћемо до закључка да садржи доста општих места одавно познатих дидактици. На *развоју улоге личности у друштву које се мења* инсистира се у свакој врсти наставе. Формулација може бити нешто другачија, али суштина – припрема ученика за активну улогу у друштву – је веома наглашена у свим врстама наставе. Развој личности се поставља као циљ у свим савременим образовним системима. Синтагма *друштво које се мења*, такође се врло често и одавно користи кад се говори о задацима школе.

Најбитније у наведеној дефиницији (оно што ову наставу може чинити нешто другачијом од осталих) је организовање учења у *стварним животним (а не имитираним) ситуацијама* и *добијање одговарајућег производа*. Истицање да се образовни процес организује *по групама* је карактеристика и неких других врста наставе.

Ми бисмо продуктивну наставу овако дефинисали: Продуктивна настава је процес заснован на образовним путањама које су, уз помоћ наставника и родитеља, изабрали сами ученици. У том процесу се подстичу развој личности, социјално понашање и осамостаљивање ученика. Настава се организује у стварним, а не имитираним, животним ситуацијама у више структурисаних узастопних етапа у којима се савлађују општа, стручна и практична знања.

Из ове дефиниције се могу извести и карактеристике продуктивне наставе. Она захтева:

- значајну улогу ученика (у сарадњи са наставником и родитељима) у избору, реализацији и процени свога образовног пута;
- повезивање школе, као отвореног система, са предузећима, друштвеним окружењем и животном реалношћу;
- промену улоге наставника који треба да буде саветодавац;
- стварање одговарајућег образовног окружења подржаног новим информационим технологијама.

Досадашња искуства

У њујоршку школу City-as-School (CAS), у којој је организовано продуктивно учење, се уписују ученици стари 16 до 18 година, и то они којима није омиљена редовна школа. Настава је најчешће организована у форми стажирања дугог две седмице до неколико месеци а ученици су учили у стварним животним ситуацијама. Мрежа места на којима се стажира је густа и широка (и по више стотина) што је зависило од интересовања ученика. Ученици су били подељени на групе од по 10-12 чланова, а сваку је водио тутор чија је улога првенствено васпитна. Он се труди да сваком ученику обезбеди место за стажирање при чему води рачуна о учениковом избору животне путање. У томе избору он се консултује са учеником, прати његова интересовања и склоности.

Најчешће се продуктивна настава организује за ученике узраста од 15 до 19 година, а у Русији и Мађарској, где је повезана са школским учењем, и за нешто млађе ученике. Првенствено је у функцији припреме за запошљавање. Ипак, с обзиром на природу ове наставе, она је углавном намењена ученицима старијим од 15 година. Суштински захтев ове наставе је учење у практичним ситуацијама и у продуктивном

раду, а не у имитираном окружењу. У продуктивну наставу укључују се, пре свега, дечаци.

Карактеристике продуктивне наставе

Школе које организују продуктивну наставу, пракса то показује намењене су углавном ученицима који се опредељују за стручна занимања, што би, у нашим условима, одговарало другом до четвртом степену стручне спреме. Истина, има ретких покушаја да се таква настава спусти и на нешто млађи узраст и на општеобразовне профиле, али сам концепт првенствено је намењен ученицима старијим од 15 година који намеравају да раде у производњи. Код нас оваква настава још није заживела.

Наставни план, у класичном смислу који је јединствен за све ученике истога разреда, не постоји. Ученик треба да има индивидуализован наставни план у који су укључени садржаји које он сматра потребним. Бојазан да ће такав наставни план бити сувише осиромашен неоправдана је по мишљењу утемељивача овога концепта (И. Бем и Ј. Шнајдер) ако се практична активност ученика усмерава како треба, ако је разноврсна и богата и ако довољно покрива одговарајућу стручну област. У учениковој свести остаје оно зашта је заинтересован, оно што му је потребно.

У продуктивној настави класични облици рада уступају место самосталном учењу које испуњава највећи део наставног времена. Ученици се служе текстовима, пишу, уче из аудиовизуелних материјала, користе рачунаре.

У стицању практичних знања и навика ученицима помажу наставници практичне наставе које Бем и Шнајдер називају мајсторима праксе. Они нису директни преносиоци знања него саветодавци који, поред осталог, процењују како тече савлађивање наставног плана.



Групни облик рада

Основни облик рада је групна активност. Ученици осећају потребу да комуницирају са вршњацима јер, уз остало, у тој комуникацији доживљавају потврду степена своје успешности. У групној расправи се представљају резултати појединачне обуке, сазнаје се шта је добро, шта није и шта треба мењати и поправљати. Тако се стиче самопоуздање, обогађује социјално искуство, повећава способност за изражавање и преношење информација. Наставник треба да се усредсреди на индивидуални и групни облик рада у коме је сваки члан групе одговоран за ток и резултате образовног процеса.

У продуктивној настави учионица је *наставна радионица*, радни погон, место обуке. Ту сваки појединац ради као у правој радионици. Ту се налази обиље дидактичког материјала, библиотека, медијатека, лабораторија за развијање филмова, рачунари, панои за изложбе. Наставна радионица (учионица) је спојница између теоријског и практичног

рада. У њој се рађају питања и теме за практичну делатност, структуришу садржаји и одабирају методе рада, размењују искуства, реализују експерименти. Тако конципирано место је веома погодно за индивидуалну обуку јер омогућује ученицима да пронађу методе и стил учења који им највише одговара.